עט: האשה שנפלו פרק שמיני כתובות

ולד בהמת מלוג [א]משלם תשלומי כפל לאשה כמאן לא כרבנן ולא כחנניה דתניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה וחנניה בן אחי יאשיה אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אפי' תימא דברי הכל [ב]פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן בשלמא לחנניה היינו [ג]דלא חיישינן למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה אפי' ולד בהמת מלוג נמי לא ואי לא חיישי למיתה אפילו ולד שפחת מלוג נמי לעולם חיישי למיתה ושאני בהמה דאיכא עורה אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל [ד]הלכה כחנניה אמר רבא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה [ו]שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני [ז]שבח בית אביה אמר רבא אמר רב נחמן [ח]הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן [ט]א"ר נחמן [ה]עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ביה ואזיל עד דבליא כמאן כי האי תנא דתניא המלח והחול הרי זה פירות פיר של גפרית מחפורת של צריף ר"מ אומר קרן וחכ"א פירות: [י]ר"ש אומר מקום שיפה כחו: ר"ש היינו ת"ק אמר רבא [י]מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו:

מתני' נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות [יא]רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה [יב]נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר' יהודה אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה:

גמ' אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת שנפלו בשדה שלה אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל תמכור משום דקא כליא קרנא מתקיף לה רב יוסף הרי עבדים ושפחות דכי שדה שאינה שלה דמי ופליגי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל [ב]בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבח בית אביה:

מתני' [יג]המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל [ו]ישבע כמה הוציא ויטול:

גמ' וכמה קימעא אמר רבי אסי [ל]אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה [מ]דרך כבוד אמר רבי

ולד בהמת מלוג. שנפלה לה בהמה בירושה וילדה: **תשלומי כפל לאשה.** ולא לבעל. קס"ד דקסבר אין הוולדות פירי אלא קרן וילקח בהן קרקע דחיישינן שמא תמות האם ויכלה הקרן: **וולד שפחת מלוג לאשה.** לקמן מפרש טעמא: **פירא.** גוף הוולד: **פירא דפירא.** כפל הבא עליו: **דאיכא עורה.** ואין הקרן כלה כולו: **שאם נתגרשה.** והבעל זכה בוולדות שהן כפירות תלושין: **נוטלתן.** לו האשה דמים ונוטלת כגי שפחתה: **עז לחלבה.** לאכול חלבה: **לגיזותיה.** הן עיקר שלה להכי נקט להו והוא הדין דשקיל חלב וולדות: **אוכל והולך.** דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נוצה וגבי דקל כשייבש איכא עציו אבל הני כולהו פירות נינהו שמתחדשין תמיד ודרך הנאתם היא: **עיילא ליה גלימא.** טלית בנכסי מלוג אף על פי שלא שמאתו [בכתובה] בנכסי צאן ברזל וצריך להיות קרן שמור לה: **פירא הוי.** כשהיו שמכסה הימנו הן פירותיו: **ומיכסי ואזיל ביה עד דבלי.** והשחקין יהיו לה לקרן: **כמאן.** אמרה רב נחמן להא דשוירא פירותא הוי ליה קרנא: **כי האי תנא.** רבנן דפליגי אדר"מ: **המלח והחול.** נפלה לה ירושה על שפת הים חריצין עשויין שמי הים נכנסים בהן והחמה מייבשתן ועושין מלח והן משרפות מים האמורין במקרא (יהושע יא) ומתרגמינן חריצי ימא: **והחול.** מקום שנוטלין חול לבנין: **ה"ז פירות.** ולא אמרינן ימכר אותו מקום וילקח בהן קרקע בר זריעה לפי שאין פריו כלה לעולם והא מודה ר"מ: **פיר גפרית.** גומא שחופרין הימנה גפרית. וכן מחפורת של צריף אלו"ם בלע"ז שצובעין בהן בגדים ומשי וחופרים אותו בקרקע וסופו לכלות ולהגיע ליסוד קרקע בעלמא: **ר"מ אומר קרן.** וימכר וילקח בדמיו קרקע לפי שפריו כלה: **וחכ"א פירות.** ומקום הגומא יהיה לה לקרן ומזה יאכל הבעל עד שיכלה שזה פריו ודרך הנאתו והוא הדין לגלימא. ולא דמו לכספים ופירות התלושין שנאכלין מבלי שיור וכל פרוטה ופרוטה הואיל ואינן עושים פרי הויא קרן לעצמה: **היינו ת"ק.** חכמים: **מחוברים בשעת יציאה.** דלא איירו בהו רבנן לית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו. ותלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה ונימרו שלה דכיון דתלשן הכל מודים שזכה בהן: **מתני' לא תמכור.** יכולה היא לעכב: **גמ' מחלוקת.** דזיתים וגפנים בשדה שלה שנפל לה הקרקע עם האילנות דכי יבשי זיתים הוי לה קרקע לקרן: **אבל בשדה שאינה שלה.** כגון שהיו לאביה זיתים שקנה בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל פירות עד שיבשו: **דברי הכל תמכור.** וילקח בהן קרקע ואין לאחד מהן יכול לעכב במכירתן שאין כאן שבח בית אב היכא דכליא קרנא: **והא עבדים ושפחות כו'.** דכי מייתי כליא קרנא לגמרי ופליגי דכל זמן דהן קיימין הויא לה ולבית אביה לשם ולתפארת: **מתני' מה שהוציא הוציא.** אם גירסה: **גמ'**
רבי

דקתני ילקח בהם קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף אלמא דבלקטות איירי ולפ"ז לא קשה מידי לפי' ר"ח הא דאמר ר"נ פירא הוי ולא דר"מ אדר"מ דהתם איירי שמכנסת לו גלימא ופיר גפרית וצריך וקרי פירא למאי דאכיל בעל פירות נכסי מלוג אבל הכא מה שקונין בכספים שנפלו קרי קרנא ומה שאין קונין קרי פירא דדין פירות עליו כמו שהפירות ימכרו וילקח בהן קרקע ולפ"ה קשה דמפרש דאין גזעו מחליף מוכרין דהא גלימא אמר לקמן אע"ג דאין גזעו מחליף דמכסי ביה ואזיל וכן פיר גפרית ומחפורת של צריף אמרי רבנן דהוי דבעל אע"ג דאין גזעו מחליף ולר"ת ניחא דאע"ג דאין קונין לכתחילה מכספים אלא דבר שגזעו מחליף כשנפל לה בירושה אין מזקיקין אותו למכור אלא אוכל פירות כמו שהוא עד שיכלה הקרן כיון שיש שיור קצת כמו בגלימא וכל דדמי ליה:

כמאן לא כרבנן כו'. הכא משמע דסבר ר' ינאי דוולד בהמת מלוג לאשה ומ"ת א"כ לימא ולד בהמת מלוג לאשה וי"ל לרבותא נקט דאפילו כפילא הויא לאשה: **פירא** דפירא לא תקינו ליה רבנן. דוקא במידי דאתי מעלמא כגון כפל ולד בהמת מלוג אבל פשיטא דפירי דפירא נמי תקינו ליה רבנן כדתנן בהכותב (לקמן פג.) לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב כו' והא דקאמר משלם תשלומי כפל לאשה היינו כפל לחודיה אבל קרן לבעל תימה דגונב בהמת מלוג עצמה שהיא של אשה הוי הכפל לבעל דהא לא הוי פירא דפירא וגונב ולד בהמת מלוג דהויא דבעל הוי הכפל לאשה וריב"ן פירש דכ"ש בהמת מלוג עצמה דהוי הכפל לאשה והכי פי' פירא כיון דלא הוי מעלמא תקינו ליה רבנן והוא הדין פירא דפירא הא פירא דפירא דאתי מעלמא לא תקינו ליה וכל שכן פירא דאתי מעלמא:

שאני התם דאיכא עורה. קצת תימה לרשב"א דחשיב עורה שיור הא אם היה רוצה לשוחטה אינו יכול: **והרי** עבדים ושפחות כו'. משמע דזיתים וגפנים זקנים עושים קצת פירות מדפריך עלה מעבדים ושפחות וכעבדים ושפחות מיירי שעושים קצת מלאכה דאם אינם יכולים כלום מה מכירה שייך בהם ועוד דמסיק דפליגי דנפלו לה בשדה שאינה שלה ואי מיירי בזיתים וגפנים שנתייבשו לגמרי מ"ט דמ"ד לא תמכור והא ליכא שבח בית אביה דכיון דנתייבשו לגמרי לא יניח בעל השדה להשהותם אלא ודאי מיירי כשעושין קצת פירות וקשה לר"י מהא דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קט:) דההוא גברא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנים וקש לה' שנים דפריך למ"ד התם פירא הוי מהא דתנן הכא נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע כו' אלמא קרנא הוי דאי פירא הוי יאכל הבעל עצים ומאי פריך הא מיירי שעושין פירות ולהכי חשיב גוף האילן קרנא ולא פירא וה"ה בההוא דמשכן פרדסא דהיכא דלא קש ועושין פירות שלא יקח כ"ח עצים דחשיבי קרנא כל זמן שעושין פירות אחריני ויש לומר דהכי פריך כיון דאמרי רבנן ילקח בהן קרקע לטובת הבעל מדפליג רבי יהודה ואמר שאינה צריכה למכור משום שבח בית אביה א"כ כי יבשו לגמרי נמי קרנא הוי וילקח בהן קרקע דאי פירא הוי אמאי אמרי רבנן ימכרו אדרבה טוב לו לבעל שיאכל פירות מה שהוא וימתין מעט עד שיתייבשו לגמרי ויהיו הכל שלו אלא ודאי קרנא הוי:
שיגרא

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פכ"ב מהלכות אישות הלכה כח:
ט ב ג מיי' שם הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן פה סעיף טו:
י ד ה מיי' שם הלכה לד טוש"ע שם סעיף יג:
יא ו ז מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סימן פח סעיף ו:
יב ח ט י מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סימן פה סעיף יד:
יג כ ל מיי' פכ"ג שם הלכ' ח טוש"ע שם סי' פח סעיף ז:

תוספות רי"ד

אם לא היה בה פירות אלו. וכמה היא יפה עכשיו עם אלו הפירות המחוברים בה ואותו המותר הוא של אשה ונותנו הבעל לאשה וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שיגדלו ויגמרו. וחכמים סברי פירות המחוברים לקרקע הכל הן שלו ולכשיגמרו הוא תולש ואוכל ואין לאשה כ"א גוף השדה ואין לה זכיה בפירות כלל ואפילו מה שגדלה ברשותה וכך היה סובר גם ר"ש: פשיטא ארעא ובתי ארעא בתי ודקלא בתי דיקלא ואילני דיקלי אילני וגופני אילני. פי' היכא דנפלו לה נכסים דאמרן ילקח בהן קרקע ואומר הבעל בית אני רוצה לקנות ששכרו מרובה יותר מן השדה שצריך עבודה רבה חרישה וזריעה ואשה אומרת שדה אני רוצה מפני שהבית הולך ובלה הבנין ותקרותיו ועציו הדין ביד האשה לעכב על הבעל שהיא רוצה דבר שיהא הקרן קיים ולא ילך ויבלה. וכן נמי אם הבעל רוצה דיקלא ששכרו מרובה מן הבית והאשה רוצה בית הדין עם האשה שיותר הוא קיים הבית מן הדיקלי שהרוח בא ועקרתו וכן דיקלי ואילני יותר מתקיים הדיקלי משאר אילנות ואע"פ ששאר אילנות שכרן מרובה כדאמרינן בפרק התוכל גופני קני דיקלי אבל דיקלי לא קני גופני וכ"ש שאר אילנות אף על פי שהאילנות מתקיימים יותר שהגופני מהרה הן מתקלקל ליה ומזקתה והאשה רוצה דבר שיתקיים קרנה. אבל אם האשה רוצה להיפך אין הבעל יכול לעכב (אבל הרב חולק בזה ואומר שאם האשה רוצה להיפך שומעין לבעל) אבא זרדתא ופירי דבוורי. א"ל פירי וא"ל קרנא פי' אבא הוא יער הצומח עצים ואין עושים פירות אלא קוצצים עצים מן היער להסקה או לקורות. א"ל פירי הוי. קציצת העצים הוא הפרי והבעל קוצץ והולך ממנה עצים ואע"פ שכלם יכלו ישאר לאשה קרקע היער ואמרי לה קרנא הוי ואינו רשאי ליגע בקרן נכסי האשה וכולן הן חשיבי קרן וימכרו וילקח בהן קרקע העושה פירות והוא אוכלן. וכן נמי חפירה של דגים הוא ביבר כל הדגים שלוקח מהן בכ"י הן פירות. ואם יכלו קרקע הביבר ישאר לקרן. ואמרי לה קרנא הוי ואין לו ליגע בהן אלא ימכור כל הביבר וילקחו בהן קרקע העושה פירות כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא

פי' כל אילן שאם תחתכנו גזעו מחליף ויוציא אחר במקומו פירא הוי ויכול לקוצו אם אינו עושה פירות שעוד יתחליף ויהיה קרן לאשה אבל אם אין גזעו מחליף כגון עצי היער ודגים שבחפירה הם קרנא ואין לבעל ליקח מהן: תניא ולד שפחת מלוג לאשה ולד בהמות מלוג לבעל ותניא אומר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמות מלוג בשלמא ר"ח לא חייש למיתה אלא רבנן אי חיישי למיתה ורוצים שיעמוד הולד במקום האם אפילו ולד בהמות מלוג נמי לעולם חייש למיתה שאני בהמה דאיכא עורה. אמר ר"ה ומודה חנניא שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה. א"ר אר"נ הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה והתרנגולת [לביצתה] ודקל לפירותיו אע"פ שאין לו קרקע אוכל והולך עד שיכלה הקרן. פי' שכל אלה הן עושין פירות תמיד והבעל אוכלן. ולא חיישינן שמא ימותו ויכלה קרן האשה כחנניא ואם ימותו עור הבהמה ונוצות התרנגולת ועץ הדקל ישארו לקרן ולא דמי לכספים ופירות תלושין שאינן עושין פירות אלא (יגמרו) [ימכרו אבלן] אלו אוכל והולך פירותיהן וגוף המטלטלין קיים לאשה. אמר ר"נ עיילא ליה גלימא פירי הוי מכסי לה ואזיל עד דבלאי. פי' זהו פירות של טלית ללובשה ולהנאות בה והלכך לבישתה פירא הוי ומתכסה בה עד שיכלו והשחקים שלה יהא קרן שלה לאשה. ולא אמרינן תמכר וילקח בהן קרקע וה"ה

מסורת הש"ס

א) [ב"ק סט.], ב) [יבמות סו:], ג) לקמן קא., ד) ב"מ קט., ה) שם לט., ו) [עי' תוס' לקמן פ. ד"ה יכבע], ז) [קדושין מה:], ח) [ועי' תוס' ב"ק סט. ד"ה פירא].

גליון הש"ס

גמ' דלא חיישינן למיתה. עיין שער המלך פ"ד מהלכות סוכה הלכה טו ד"ה ודע:

לעזי רש"י

אלו"ם. צריף.

מוסף רש"י

נפלו לה. לאשה, מכניסת מת אביה ונפלו לה בירושה (ב"מ קט.). **המוציא הוצאות על נכסי אשתו.** נכסי מלוג שהוא אוכל פירות והקרן שלה, הוציא הרבה **ואכל קימעא.** פירות קימעא קודם שמת או שגירשה (ב"מ לט.).

תוספות רי"ד (המשך)

לכלים הראוין להשתמש בה שימושן הוא פרין וישתמש בהן בעוד שהן קיימים. ואם ישברו השברים יהיה קרן שלה תניא המלח והחול ה"ז פירות גפרית ומחפורת של צריף ר"מ אומר קרן וחכ"א פירות. פי' הר שחופרים ממנו מלח או חול לזכוכית ומ"ה הוא פירא שכל מה שאתה חופר ולוקח משם ההר אינו כלה וזו פריו של אותו מקום ליקח ממנו חול ומלח ודומה לו מחצב שחוצבים אבנים ממנו אבל בגפרית ומחפורת של צריף שאין כל ההר גפרית וצריף אלא מקום ידוע הוא שימצא בו גפרית וצריף כמוהו שחופרים בה עפרות נחושת וכסף וזהב ר"מ אומר הכל קרן שאם יסלק משם הצריף והגפרית שוב לא ימצא והלכך הכל הוא קרן לאשה וחכ"א פירות שאם יכלו הצריף והגפרית ישאר מקומם קרן לאשה: ר"ש אומר וכו'. ר"ש היינו ת"ק ששניהם אומרים שהפירות המחוברים לקרקע הן של בעל. ומהדר מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו. פי' שר"ש אומר בשעת יציאה הן שלה. ות"ק לא איירי [בזה] וקסבר כל מה שגדל ברשות הבעל ה"ה שלו. וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומ' לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ר"י אומר ל"ת מפני שהן שבח בית אביה. פי' האשה מעכבת ע"י האיש אבל האיש אינו מעכב ע"י האשה. אמר רב כהנא מחלוקת בשדה שאינה שלה פי' כגון שקנאה אביה בשדה אחרים לעמוד שם עד שיבשו. ומשום הכי אמר ת"ק ימכרו משום דכלייא קרנא אבל בשדה שלה דלא כלייא קרנא ד"ה ל"ת משום שבח בית אביה: **מתני'** המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. פ' על נכסי מלוג של אשתו שאילו הוציא על נכסי צ"ב כיון שאם פחתו פחתו לו אם הותירו הותירו לו כל השבח הוא שלו בין אם נתגרשה בין נתאלמנה הוא של היורשין ואע"פ שאכל כמה שנים מנכסי צאן ברזל ברשותו קיימא ובין הוציא קמעא ובין הוציא הרבה בין אכל בין לא אכל כל השבח שלו ואם אין שם שבח הפסיד כל הוצאתיו כאדם שמוציא על נכסיו ומתני' מיירי בנ"מ וכגון שהשבית כל הנכסים שגדר את השדה או נטע גפנים ואילנות או בנה בהם בתים התם אמרי' מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל והנכסים חוזרים משובחים לאשה אבל אם זרע את השדה או שהיו אילנות וטענו פירות כגון זיתים וגפנים אלו הן פירות שחלוקים בהן דת"ק סבר שבח הזריעה וכל פירות המחוברים ביציאתה הן שלו ואע"פ שאכל פירותי' כמה שנים שבח הפירות שגדלו ברשותו הוא לו ור"ש סב' שבח הפירות המחוברים כשבח הקרקע דמי ואם אכל מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואם לא אכל אין לו אלא הוצאה וידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה אין לו אלא ההוצאה. ואם (השבח) [הוצאה] יתר על (ההוצאה) [השבח] אין לו אלא הוצא' שיעור שבח: וכמה קמעא אמר אביי אפי' גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד